

International
SOCIAL SCIENCES
STUDIES JOURNAL

SSSjournal (ISSN:2587-1587)

Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences

Vol:5, Issue:29
sssjournal.com

pp.49-68
ISSN:2587-1587

2019 / Ocak
sssjournal.info@gmail.com

Article Arrival Date (Makale Geliş Tarihi) 15/12/2018 | The Published Rel. Date (Makale Yayın Kabul Tarihi) 08/01/2019
Published Date (Makale Yayın Tarihi) 08.01.2019

SOSYO-EKONOMİK VE ÇEVRESEL YÖNLERİYLE FİLYOS VADI PROJESİ¹

FİLYOS VADI PROJECT FROM SOCIO-ECONOMIC AND ENVIRONMENTAL POINTS OF VIEW

Dr. Öğretim Üyesi. Evren ATIŞ

Kastamonu Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, Kastamonu/Türkiye.

Doç. Dr. Şaban ÇELİKOĞLU

Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi Ereğli Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Bölümü, Zonguldak/Türkiye.

Article Type : Research Article/ Araştırma Makalesi

Doi Number : <http://dx.doi.org/10.26449/sss.1188>

Reference : Atış, E. & Çelikoğlu, Ş. (2019). "Sosyo-Ekonomik Ve Çevresel Yönleriyle Filyos Vadi Projesi", International Social Sciences Studies Journal, 5(29): 49-68

ÖZ

Çalışmaya konu olan "Filyos Vadi Projesi"; Batı Karadeniz'de Zonguldak ili sınırları içerisinde, Filyos yatırım sahası kapsamında yer alır. Söz konusu proje, Çaycuma şehri ile Filyos Kasabası arasında Filyos çayı vadisi boyunca denizden kara içerisine doğru yaklaşık 25 km. uzunluğunda, 19 bin dönüm araziye kapsamaktadır.

Taşkömürü işletmelerinin üretim ve istihdam durumundaki daralma neticesinde 2000'li yıllardan sonra göç veren bir il haline gelen Zonguldak için "Filyos Vadi Projesi" büyük önem taşımaktadır. Projenin hayata geçirilmesi neticesinde kurulacak yeni sanayi tesisleri ile yörenin çekim merkezi olması beklenmektedir. Bunun yanı sıra proje kapsamında kurulacak limanla birlikte başta Bartın ve Karabük illeri olmak üzere Kastamonu, Bolu, Çankırı ve Ankara gibi illeri de kapsayan geniş bir hinterlanda sahip olması hedeflenmektedir.

Filyos Vadi Projesi sahası ve çevresi aynı zamanda önemli doğal ve beşeri değerler barındırmaktadır. Filyos Deltası Yaşam Alanı çok sayıda canlıya ev sahipliği yapmaktadır. Söz konusu alan göçmen kuşların uğrak alanlarından biri durumundadır. Delta sahası aynı zamanda tarımsal potansiyeli yüksek arazilere sahiptir. Ayrıca proje alanının hemen batısında çok sayıda Roma dönemi kalıntısına sahip Tios antik kenti bulunmaktadır. Projenin uygulama safhasında, bu doğal ve kültürel varlıkların korunmasına da mutlak özen gösterilmelidir.

Bu çalışmada Zonguldak yöresi açısından önemli bir istihdam alanı oluşturması beklenen Filyos Vadi projesi, coğrafi bakış açısıyla ele alınmış; projenin çevresel etkileri, yatırım kapsamı, bölgesel kalkınma ve istihdama etkileri ile yöre halkının beklentileri gibi hususlar irdelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çaycuma, Filyos Vadisi, Filyos Vadi Projesi, Bölgesel Kalkınma

ABSTRACT

"Filyos Vadi Project" being the subject of study is located within the scope of Filyos investment areas within the borders of Zonguldak Province in Western Black Sea Region. Subject project comprises a land of 19 thousand decars that has a length of 25 km laying from sea towards inlands.

As a result of the shrinkage of production and employment status of hard coal establishments, Zonguldak has become a sending province as from the 2000's and therefore "Filyos Vadi Project" has a great importance for Zonguldak. The new industrial facilities to be established as a result of that project are expected to make the territory popular again. Besides, together with the port to be established within the scope of project, it is aimed for a hinterland, that comprises the provinces of Bartın and Karabük and even the provinces such as Kastamonu, Bolu, Çankırı and Ankara, to be developed.

Filyos Vadi Project area and its surrounding also nestle important natural and humane values. Filyos Delta is a home to many living

¹ Bu çalışma Kastamonu Üniversitesi BAP Birimi tarafından 2017/15 nolu proje olarak desteklenmiştir. Çalışma 03-06 Ekim 2018 tarihlerinde düzenlenen Tücaum 30. Yıl Uluslararası Coğrafya Sempozyumu'nda sözlü bildiri olarak sunulmuş ve özet metin olarak bildiriler kitabında basılmıştır.

beings. Said area is one of the stops of birds of passage. The delta area also contains lands that have agricultural potential. Furthermore, ancient city of Tios that has many Roman period ruins is located right to the west of Project area. At the implementation phase of the project, due care must definitely be taken in order to protect such natural and cultural assets.

In this study, Filyos Vadi Project that is expected to create an employment areas that matters to Zonguldak area has been discussed from a geographic point of view; the matters such as the environmental effects of project, the scope of investment, the effects of regional development and employment as well as the expectations of locals are scrutinized.

Keywords: Çaycuma, Filyos Vadisi, Filyos Vadi Projesi, Regional Development

1. GİRİŞ

Endüstriyel büyüme ülkelerin kalkınması ve dış ticaret dengesi oluşturması açısından son derece önemlidir. Büyümede ve kalkınmada anahtar sektörlerin başında sanayi gelmektedir. Sanayi ülkeler için hem doğrudan doğruya istihdam olanağı sunarken hem de ürettiği malların dağıtım sürecinde ticari bir hareketliliği de beraberinde getirmektedir. Sanayi bölgelerinde ya da şehirlerinde yoğunlaşan nüfusun sosyo-kültürel ve ekonomik taleplerinin karşılanmasına yönelik birçok hizmet kolu gelişim gösterir. Diğer yandan sanayi yatırımları; ülkelerin ihracat-ithalat dengesi oluşturabilmesi, tükettiği malların bir kısmını üretebilmesi, döviz girdisi sağlayabilmesi ve kalkınması açısından endüstri ürünleri ihracatı yapabilmesi için son derece önemlidir.

Bu bakımdan kalkınmada hızlı yol almak isteyen ülkeler, kalkınma politikaları ve büyüme modelleri geliştirmek için birbiriyle yarışır. Sağlıklı, planlı, sürdürülebilir ve rekabet edebilir bir endüstriyel kalkınma için bir yandan mevcut sanayi bölgelerindeki verimliliği artırmaya yönelik planlar ve çalışmalar yürütülmekte bir yandan da yeni sanayi ve teknoloji kümelenme alanları için projeler geliştirmektedirler.

Kümelenme, sektörle ilgili piyasa bilgisine ulaşma ve bilimsel gelişmeleri yakından takip edebilme imkânlarının yanında firmaların, ürün kalitesini ve verimliliğini artırması, yenilikçi bir yapı çerçevesinde, pazarlama, finansmana ulaşım gibi kaynakları daha etkin kullanabilmesi için önemli bir fırsat sunmaktadır. Kümelenme iş ortaklığından ziyade birlikte belli bir amaca ulaşma aracıdır. Bu zincirdeki engelleri kaldırmak amacıyla, firmaların, araştırma ve eğitim kurumlarının yanı sıra destekleyici sivil toplum kuruluşları ile yapacakları birliktelikler kümelenme yaklaşımının ana faaliyetidir (Memişoğlu ve Arıcan, 2012:29).

Ülkemizde 1960 sonrasında planlı kalkınma dönemlerine geçiş sürecinde sanayileşme en önemli hedef olarak belirlenmiştir. Bu bağlamda artacak sanayi yoğunluğunun, altyapı problemlerinin, çevre kirliliğinin getireceği olumsuz etkileri en aza indirmek ve mekânsal yakınlığı maksimize etmek amacıyla organize sanayi bölgeleri uygulamalarına ağırlık verilmiştir (Memişoğlu ve Arıcan, 2012:28). Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) ve Serbest Bölge Uygulamaları Sanayi üretiminin mekânsal örüntüsü açısından önemli gelişmelerden biridir. Günümüzde değişik teşvik uygulama ve araçlardan yararlanmanın koşulu OSB'ler içinde yer almak olduğundan OSB'lere olan talep artmaktadır (Kaygalak, 2015:424).

Günümüzde ülkemiz sanayi kümelenmesinde; önemli uygulamalardan bir diğerini ise belirli bir sektörde karşılıklı bağımlılık ilişkisi içinde bir araya gelerek kolektif etkinlik içinde üretim yapan özellikle küçük ve orta ölçekli firmaların belirli bir bölgede toplanmasını ifade eden endüstri bölgeleri oluşturmaktadır.

Ülkemiz; milli teknoloji, güçlü sanayi kapsamında Türkiye Sanayi Stratejisi Eylem Planı içerisinde sanayiye dayalı kalkınma yatırımlarına önem vermektedir. Bu kapsamda sanayi yatırım bölgeleri içerisinde yeni cazibe merkezlerinden olabilecek alanlardan bir tanesi de Asağı Filyos Vadisi'dir.

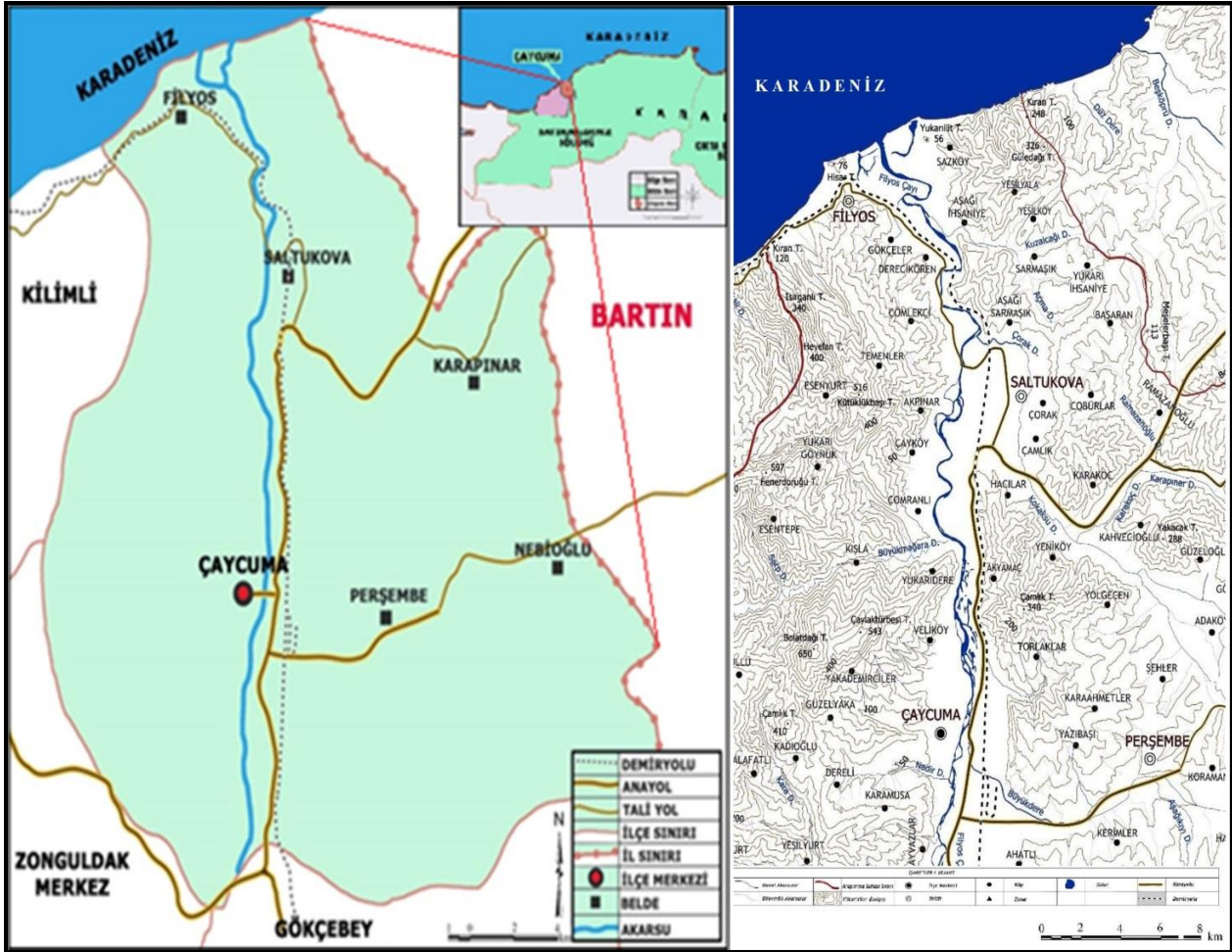
Temeli, II. Abdülhamid döneminde hazırlanan "Anadolu'da Genel Üretim Raporu'nda yer alan Filyos Vadi Projesi; Filyos'ta denizden açılacak kanallar vasıtasıyla gemilerin Gökçebey ilçesine kadar girerek akarsuyun her iki yakasında bir ticaret ve sanayi alanı oluşturulması fikrine dayanan, sanayi odaklı bir kalkınma hamlesi olarak görülmektedir. Filyos Çayı vadisi boyunca denizden kara içerisine doğru yaklaşık 25 km uzunluğunda, 19 bin dönüm araziye kapsayan Filyos Vadi Projesi, yapımına başlanan Filyos Limanı ve Filyos Endüstri Bölgesi gibi iki büyük yatırım sahasından oluşmaktadır.

İlk aşamada Filyos Çayı ağzında liman yapımı ve hemen gerisindeki endüstri bölgesinin inşası ile başlayan proje daha sonraki aşamalarında vadi boyunca sanayi tesislerini konuşlandırarak Çaycuma İlçesi Organize Sanayi Bölgesi yakınlarına kadar Filyos Çayı su seviyesi kontrol altına alınarak gemilerin limandan iç kesimlere kadar ilerlemesini sağlayan bir hat şeklinde sanayi kuşağı oluşturmaktadır. Bu kadar kapsamlı mega bir proje inşa edilirken yörenin sosyo-ekonomik ve çevresel yönleri ve sonuçlarıyla bir bütüncül olarak düşünülerek hareket edilmesi gerekmektedir.

2. ARAŞTIRMA SAHASININ YERİ VE SINIRLARI

Araştırma konusunu kapsayan Filyos Vadisi Projesi, Aşağı Filyos Vadisi'nde yer almaktadır. Zonguldak iline bağlı Çaycuma ilçesi idari sınırları içerisinde yer alan proje sahası genel olarak; Kuzeyden Karadeniz ile sınırlandırılan çalışma sahası doğudan Bartın, batıdan Çaycuma şehri, güneyden ise Gökçebey ilçesine bağlı Bakacaklı kasabası ile çevrilidir. Sahanın doğusu, Bartın Çayı ile Filyos Çayı havzalarını birbirinden ayıran sırt tepelerden oluşan araziler tarafından sınırlandırılır. Çalışma sahası genelde akarsuların su bölümü çizgileri ve vadi yataklarını takip eder.

Daha çok Filyos, Saltukova, Perşembe ve kısmen de Karapınar kasabası batı kesimi ile Çaycuma şehrinin önemli bir kısmını kapsayan proje içerisinde özellikle Sazköy, Gökçeler, Aşağı İhsaniye, Derecikören, Çömlekçi gibi vadi tabanı ve akarsuyun ağız kısmına denk gelen köyler Liman, Endüstri Bölgesi ve Filyos Vadi Projesi genişleme sahasında yer alan başlıca yerleşim yerleridir (Harita 1).

Harita 1. Araştırma sahasının idari ve topoğrafya haritaları

3. AMAÇ ve YÖNTEM

Bu çalışmada genelde ülkemiz, özelde ise Zonguldak yöresi açısından önemli bir yatırım ve istihdam alanı oluşturması ile yeni nesil endüstriyel yatırım sahası olması beklenen Filyos Vadi Projesi'nin çevresel etkileri, yatırım kapsamı, bölgesel kalkınma, istihdam ile yöre halkının beklentileri bakımından coğrafi bakış açısıyla incelenmesi amaçlanmıştır.

Bu kapsamda ilk olarak konu ile ilgili dokümanter veriler araştırılarak çalışma ile ilgili ikincil veriler derlenmiştir. Birincil verileri oluşturmak için 2018 yılının Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarını kapsayan üç aylık süreçte saha çalışmaları yürütülmüştür. Saha gözlemleri daha önceden hazırlanmış olan gözlem formlarına ve taslak haritalara işlenmiş, ayrıca güncel arazi kullanımını ortaya koymak üzere drone görüntüleri alınmıştır. Yöre halkının Filyos Vadi Projesi'ne bakış açılarını ve projeden beklentilerini tespit edebilmek için 120'si kadın, 386'sı erkek olmak üzere toplam 506 kişiyi kapsayan anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Anketler günün değişik saatlerinde projenin birinci derece etki sahasında kalan Çaycuma şehri ile Filyos ve Saltukova kasabalarında ve çevre köylerde gelişigüzel örneklemeler seçilerek

uygulanmıştır. Bunun yanı sıra planlama ve uygulamada karar verici ya da yön verici konumunda bulunan çeşitli kurum ve kuruluşların yöneticileriyle mülakatlar yapılmıştır.

4. ÇALIŞMA SAHASININ FİZİKİ, BEŞERİ VE EKONOMİK ÖZELLİKLERİ

İnceleme sahasının morfolojisinde genel olarak Kuzey Anadolu Dağları'nın uzanış doğrultusuna da uyan kabaca kuzeydoğu-güneybatı yönlü orografik uzanımlar belirgindir. Bu uzanımların, sahanın genel olarak jeolojik yapısı ile de uyumlu olduğu görülür (Atış, 2014:13).

Filyos Vadi Projesi sahasının genişleme alanını da düşünecek olursak Aşağı Filyos Vadisi; Yenice Çayı ile Devrek Çayının birleştiği nokta ile Karadeniz'e döküldüğü kesim arasındaki alanı kapsar. Bu kesimde güney-kuzey yönlü adeta bir taşkın ovası özeliği gösteren geniş bir yatağa sahip Filyos vadisi, batıdan Akçakoca Dağları'nın doğu ucu, doğudan ise Bartın Çayı ile Filyos Çayı havzaları arasında kalan alçak aşım sahaları ile sınırlandırılır (Fotoğraf 1).

Fotoğraf 1. Aşağı Filyos Vadisi ve çevresinin drone ile elde edilmiş hava fotoğrafı.

Filyos Çayı aşağı çıkışında; kumtaşı, şeyl, konglomera ünitelerinden oluşan nispeten gevşek dokulu Çaycuma formasyonu ile onu güney kuzey yönünde kesintiye uğratmış alüvyal depolardan oluşan genişçe bir vadi tabanında akışını sürdürür. Çaycuma şehrini ikiye ayırdıktan sonra, daha kuzeyde vadi yatağı tekrar daralarak doğudan Yığılca formasyonu, batı kesiminde ise kireçtaşı, şeyl, kalkarenit, kumtaşı ünitelerinden oluşan alt Eosen dönemini temsil eden Akveren formasyonundan geçer. Saltukova kesiminde akarsu yatağını, batıda dirençli malzemeden oluşan Akveren formasyonu yerine, doğu kesimindeki daha gevşek dokulu unsurlardan oluşmuş Çaycuma formasyonuna doğru genişleterek akar. Bu sahadan sonra yatak önce Akveren formasyonundan daha sonra diğer ünitelere göre daha yaşlı bir formasyon olan Üst Karatese yaşlı volkanik kumtaşı, tüf, andezit, bazalt unsurlarından oluşan Yemişliçay formasyonunu kuzey güney yönlü yararak dar boğazlardan geçip Karadeniz kıyısına ulaşır.

Aşağı Filyos Vadisi'nin Karadeniz kıyısı ile Saltukova arasını kapsayan kesiminde, volkanojenik kumtaşı, tüf, aglomera, andezit, bazaltlardan oluşan Üst Kretase yaşlı Yemişliçay formasyonu (Akbaş, Altun ve Aksay: 2002:11), Filyos Çayı tarafından oluşturulan geniş vadiye birikmiş alüvyonlar tarafından kuzey güney yönünde kesintiye uğratılmıştır.

Araştırma sahasında sıklıkla karşılaşılan kütle hareketleri, killi ve marnlı yapısından dolayı Çaycuma formasyonunun yayılış gösterdiği alanlarda yaygınlık göstermektedir. Yukarıda bahsi geçen formasyonun yayılış gösterdiği alanlarda; konut, yol ve sanayi tesisi gibi beşeri çalışmalar yapılırken söz konusu durum göz önünde bulundurulmalıdır.

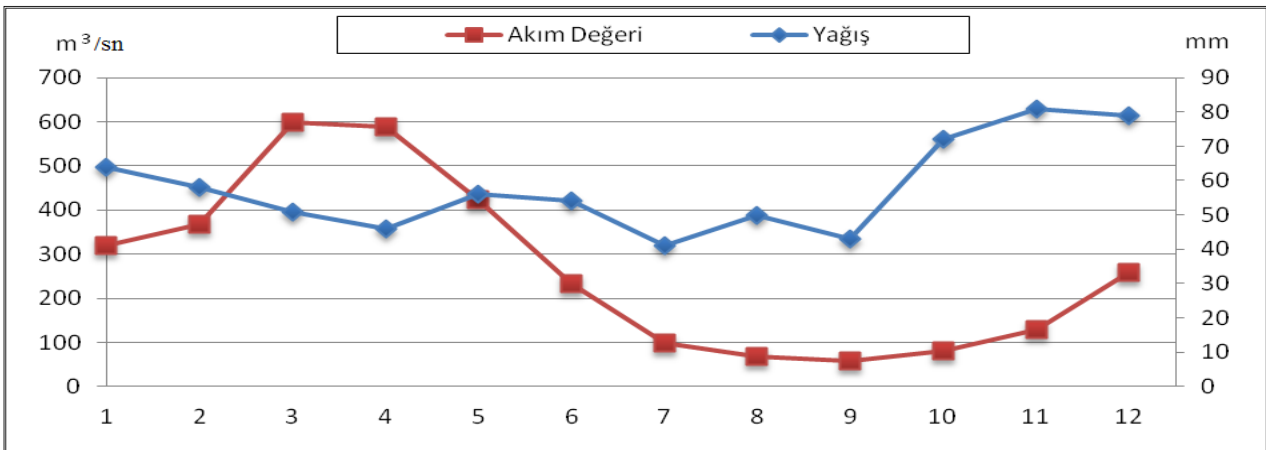
Oldukça geniş su toplama havzasına sahip Filyos Çayı'nın, geniş havzasında farklı sıcaklık değerlerinin görülmesi yağış çeşidine etki etmiştir. Yüksek sahalarda kar yağışları görülürken kıyıya yakın yerlerdeki

yağmur yağışları akarsuyun debisi ve rejimine etki etmiştir. Havzada sıcaklığın arttığı ilkbahar aylarında kar depolarının hızlı erimesi, yağmurla birleştiği dönemler ile yaz aylarında uzun süreli sağanak yağışlar şeklinde yağdığı dönemlerde taşkınlar olmuştur. Havzada eğimli arazinin fazlalığı ile ormanlık alanların tahrip edildiği de düşünülürse yüzeysel akışa geçen sağanaklar sel karakterli derelerle ana kola karışınca akarsuyun debisi oldukça artmakta ve taşkınlar meydana gelmektedir. Özellikle Filyos Çayı'nın aşağı kesimi ana kol olduğundan akarsuyun debisinin de en çok arttığı ve dolayısıyla taşkınların en etkili olduğu yerlerdir. Bu sahalar Çaycuma Şehir Merkezi ve Saltukova kasabasına denk gelmekte, yerleşim yeri, tarım ve sanayi sahalarının diğer bölgelere göre çok yoğun olduğu bu kesimler taşkınlardan fazla zarar görmektedir. Yerleşim yerleri dışında tarım arazileri kıyı oyulmaları ile toprak kaybına maruz kalmaktadır (Atış, 2014:128). Filyos Vadi Projesi ve Endüstri Bölgesi için ani seviye yükselmeleri, taşkın durumu ve yüksek mil taşınması gibi unsurların havzadaki yatırımların planlanmasında göz önünde bulundurulmasında yarar vardır (Fotoğraf 2).

Fotoğraf 2. 1998 taşkınında en çok zarar gören Saltukova kasabasından bir görünüm (Saltukova Belediyesi Arşivi).

Grafik 1 incelendiğinde Filyos Çayı akım değerlerinin Mart-Nisan dönemi ile Ağustos-Eylül dönemi arasında büyük değişiklik gösterdiği görülür. Başka bir ifadeyle ilkbaharda taşkın karakteri sergileyen ve oldukça geniş bir yatak içinde seyreden akarsu, yaz ortasından itibaren sonbahar sonuna kadar çok düşük bir akışa sahne olmaktadır (Fotoğraf 3). Filyos Çayı'nın en yüksek akım değerlerine ilkbahar ayında ulaşmasında; Köroğlu, Bolu ve Ilgaz dağlarından kaynağını alan akarsuyun yukarı çığırındaki kar erimelerinin etkisi büyüktür.

Grafik 1. Filyos Çayı'nın aylık ortalama akım değerleri ile Devrek Meteoroloji İstasyonu'nun aylık yağış değerlerinin yıl içerisindeki seyri.

Fotoğraf 3. Akarsu seviyesinin düştüğü dönemde yukarı havzadan getirilen alüvyonun bir kısmı ırmak tabanında depolanmaktadır.

Akarsu seviyesinin düştüğü dönemde yukarı havzadan getirilen alüvyonun bir kısmı ırmak tabanında depolanmaktadır. Bu bağlamda uzun vadede vadi yatağında gemilerle iç kesimlere sokulmayı planlayan proje ayağının uygulanması çok mümkün görülmemektedir. Bunun yerine ilk etapta Filyos Çayı vadisi ağız kesiminde inşası devam eden Filyos Limanı ve kurulması planlanan endüstri bölgesi ile iç kesimler arasındaki bağlantının demiryolu ile sağlanması şuan için daha akılcı, ekonomik ve uygulanabilir durmaktadır. Bunun için hâlihazırda kullanımda olan ve söz konusu sahanın hemen yanından (doğu ve batısından) geçen mevcut demiryolu hattının geliştirilmesi, liman ve endüstri bölgesi ile Çaycuma Organize Sanayi Bölgesi'ni birbirine bağlayan yaklaşık 25 km'lik demiryolu etki hattı kurulması yararlı olacaktır.

Araştırma sahasında 1990'lı yılların sonuna kadar Zonguldak ve Amasra taşkömürü ocakları önemli bir istihdam alanı oluştururken 1990'lı yılların sonunda madencilik politikasındaki değişimlere bağlı olarak istihdamda daralma meydana gelmiş, bunun sonucunda da yöreden dışarıya göçler yaşanmıştır. Araştırma sahasında iş sahalarının yetersiz kalması nedeniyle başta İstanbul, Ankara, Bursa ve Tekirdağ illeri olmak üzere ilçe dışına göçler başlamıştır. Bu durum ilin son yıllardaki nüfus değişimi üzerinde de kendini göstermektedir. Nitekim Zonguldak ili nüfusu 2009 yılında 619.812 kişi iken 2017 yılında 596.892 kişiye gerilemiştir.

Uygun arazi koşulları, gelişmiş ulaşım ve enerjiye erişimin kolay olması gibi, sanayinin kuruluşu ve gelişimi için birçok avantajı barındırmakta olan Filyos Vadisi, son yıllarda endüstriyel yatırım açısından dikkatleri üzerine çekmeye başlamıştır.

Günümüzde Aşağı Filyos Vadisi nüfus ve yerleşmelerin yoğunlaştığı bir alan olarak dikkat çekmektedir (Fotoğraf 4). Nitekim vadi tabanının genişlediği alanlardan biri üzerinde Çaycuma Şehri, bir diğerinde ise Saltukova Kasabası ve Filyos Çayı'nın ağız kısmının batısında Filyos Kasabası kurulmuştur. Bunun yanı sıra söz konusu vadi ekonomik faaliyetlerin de yoğunluk kazandığı görülür. Özellikle meyvecilik, sebzeçilik ve seracılık gibi tarımsal faaliyetler ile sanayi ve ticaret ile ilgili işletmelerin çoğu bu vadi tabanı ve çevresinde yer almaktadır (Koday, Çelikoğlu, Atış, 2015:140).

Fotoğraf 4. Saltukova Kasabası, Zonguldak havaalanı ve Bartın-Zonguldak karayolu, Ankara-Zonguldak demiryolu hattı ile tarım arazilerinden bir görünüm.

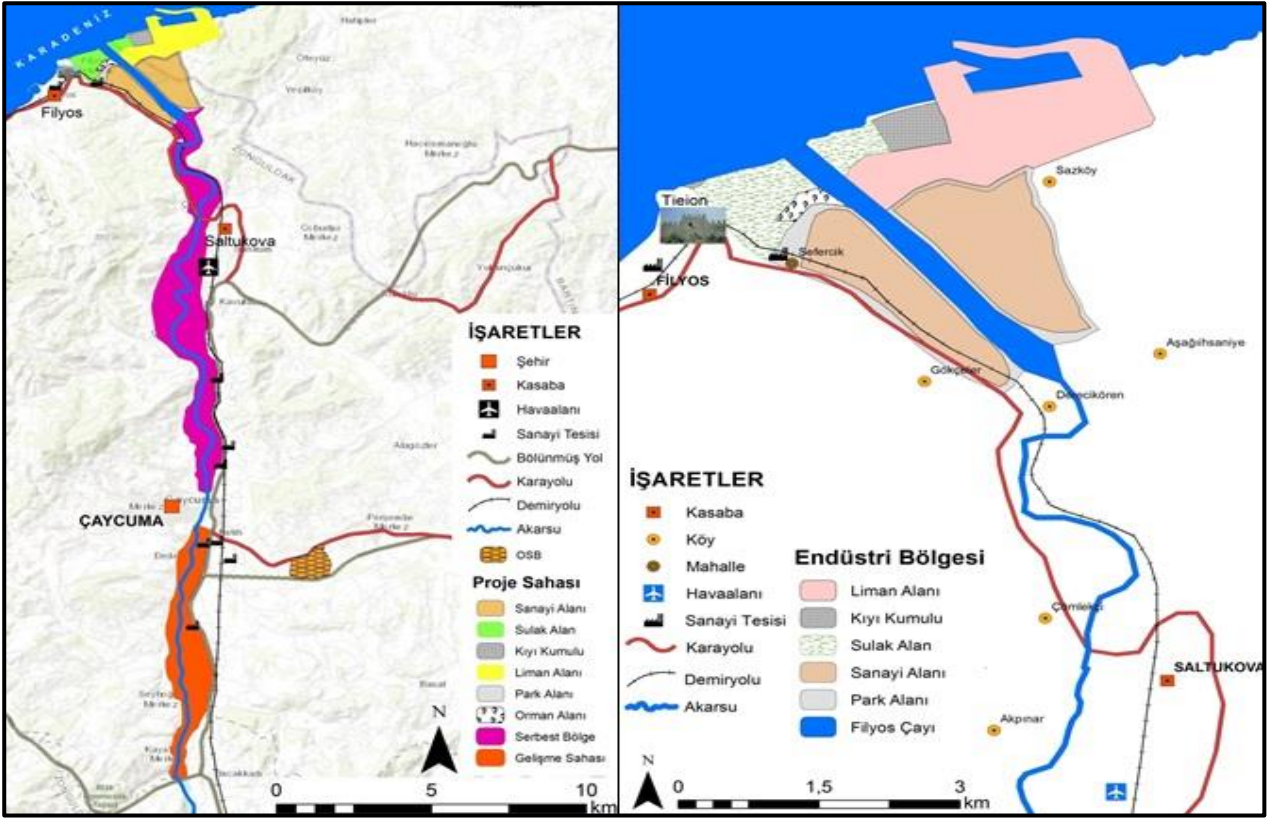
Filyos Vadi Projesi II. Abdülhamit dönemine kadar uzandığı dile getirilen mega bir projedir. Proje kamuoyunda “II. Abdülhamit’in hayali gerçek oluyor” sloganıyla yer bulmuştur. Sultan Abdülhamit döneminde hazırlanan ‘Anadolu’da Genel Üretim Raporu’nda Filyos’ta denizden açılacak kanallar vasıtasıyla gemilerin Gökçebey ilçesine kadar girerek yükleme-boşaltma yapabileceği uluslararası bir ticaret ve sanayi alanı oluşturulmak istenmiştir. Havzanın 8 Eylül 2012’te Bakanlar Kurulu Kararı ile Karma Endüstri Bölgesi ilan edilmesiyle hayalin gerçeğe dönülmesi yolunda ilk adım atılmıştır (Çetinkaya, 2012: 1, URL 1). Filyos Limanı ve geri sahasındaki endüstri tesisleri için hazırlanan “Filyos Vadisi Projesi” ülkemizin gerçekleştireceği GAP’tan sonraki en büyük ikinci entegre yatırımı olduğu değerlendirilmektedir (Ceyhan, Kamacı ve Peçe, 2017:272).

Filyos Vadi Projesi; 597 hektarlık endüstri bölgesi, 1.116 hektarlık serbest bölge, 620 hektarlık genişleme alanı ve 324 hektarlık liman sahası olmak üzere toplam 2.707 hektarlık bir alanı kapsamaktadır. Filyos Çayı’nın Karadeniz’e döküldüğü sahanın hemen gerisinde çayın her iki yakasını içeren 597 hektarlık alan Filyos Endüstri Bölgesi olarak planlanmıştır. Endüstri bölgesi içerisinde 372 hektarlık arazi sanayi tesisleri için ayrılmıştır. Bunun yanı sıra 100 hektar park alanı, 119,8 hektarlık sulak alan ve 5,2 hektarlık kıyı kumulu mevcuttur (Tablo 1 ve Harita 2).

Tablo 1: Filyos Vadi Projesi ve Filyos Endüstri Bölgesi Arazi Kullanımı

Arazi Kullanımı	Alanı (ha)	Endüstri Bölgesi Kullanım Alanı	Alanı (ha)
Endüstri Bölgesi	597	Sanayi alanı 1	215
Serbest Bölge	1.166	Sanayi Alanı 2	157
Genişleme Alanı	620	Park 1	39
Liman sahası	324	Park 2	61
TOPLAM	2.707	Sulak Alan 1	32,2
		Sulak Alan 2	87,6
		Kıyı Kumulu	5,2
		Toplam	597

Kaynak: 2010/975 ve 2017/10808 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararname eklerinden ArcGis 10.2 ortamında yeniden çizilerek hesaplanmıştır.

Harita 2. Filyos Vadi Projesi ve Filyos Endüstri Bölgesi arazi kullanım haritaları.

(Kaynak: 2010/975 ve 2017/10808 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararname eklerinden ArcGis 10.2 ortamında yeniden çizilmiştir.)

5. PROJE İÇİN FİLYOS VADİSİ'NİN AVANTAJLI YANLARI

Batı Karadeniz iç kesimlere Bartın Çayı ve Filyos Çayı vadileriyle bağlanır. Bartın Çayı'nın ağız kısmında Bartın limanı bulunmaktadır. Ancak limanın doğu kenarında NATO'ya ait deniz altı üssü bulunmakta, batı tarafından ise Bartın Çayı akmaktadır. Bu nedenle genişleme olanağı yoktur. Yani limanın kapasitesi arttırılamamaktadır. Bu bakımdan Filyos Vadisi, Karadeniz'i iç kesimlere bağlayan en önemli doğal ulaşım koridorudur.

Sanayide yer seçimini etkileyen en önemli faktör grubunu hammaddelerin işlenmesi, montajı ve mamul maddelerin dağıtımıyla ilgili olan faktörler oluşturmaktadır (Tümertekin ve Özgüç, 2005:431). Filyos Vadi Proje Sahası, Yenice Vadisi ile Karabük'e ve Kastamonu'ya; Devrek Çayı Vadisi ile Bolu, Ankara, Sakarya ve İstanbul gibi merkezlerle bağlantıya sahiptir. Ankara-Bolu ve Batı Anadolu'nun Karadeniz'e açılmasını sağlayacak olan Filyos Limanı, Karadeniz Ortak Pazarı için önemli bir rol üstlenecek konumdadır. Bu durum söz konusu limanın stratejik önemini arttırmaktadır.

Burada yüksek kapasiteli bir limanın kurulmak istenmesindeki temel amaçlardan biri, Tuna suyoluyla Avrupa ve Balkanları, Kafkas ülkelerini Akdeniz dünyası ile birleştiren bir konumda yer almasıdır. Yakın çevrede yer alan dört liman (doğuda Bartın, batıda Zonguldak, Ereğli ve Erdemir); kapasiteleri nispeten düşük limanlardır. Oysa yapılması planlanan liman, bu limanlardan daha yüksek kapasiteye sahip olacaktır. Karadeniz Ekonomik İşbirliği Protokolü (KEİP) çerçevesinde yapımı düşünülen bu liman ile aynı zamanda Filyos Çayı vadisinde kurulmasına karar verilen Serbest Bölgelerin daha fonksiyonel olmasını sağlayacaktır. Liman inşaatının tamamlanmasından sonra gerek konteyner taşımacılığı, gerekse kömür taşımacılığı gerçekleştirilmiş olacaktır (Avcı ve Avcı, 2001:422).

Filyos Vadi Projesinin Romanya, Rusya, Ukrayna gibi ülkelerin intermodal ağla Türkiye bağlantısını kurarak boğazların trafik yükünün hafifletilmesine katkı sunması beklenmektedir.

Gerek hammaddelerin fabrikalara getirilmesi, gerek mamul maddelerin pazara nakli, hatta bir çok hallerde işçilerin tesislere gelip-gitmeleri ancak önemli ulaşım imkanlarına bağlıdır (Tümertekin,1969:91). Özellikle Karabük Demir Çelik Fabrikası ile Bolu Kastamonu, Bartın, Ankara, Çankırı, Eskişehir gibi alanlardaki fabrikaların hammadde ve mamul madde taşımacılığı için yörenin bir giriş-çıkış kapısı durumundadır. Bunun yanı sıra Eren Enerji, Çatalağzı Termik santralleri, Zonguldak Taşkömürü yatakları ve Akçakoca

doğalgaz kaynaklarına yakın olması nedeniyle enerjiye erişim kolaylığı da mevcuttur. Dahası Aşağı Filyos Vadisi, Batı Karadeniz'de yer şekillerinin tesisleşme için uygun koşullar sunduğu arazilerin nispeten fazla olduğu bir alandır. Sahanın havayolu, demiryolu, karayolu ve denizyolu olarak dörtlü ulaşım ağına sahip olması da öne çıkmasını sağlayan unsurlar arasındadır (Fotoğraf 5).

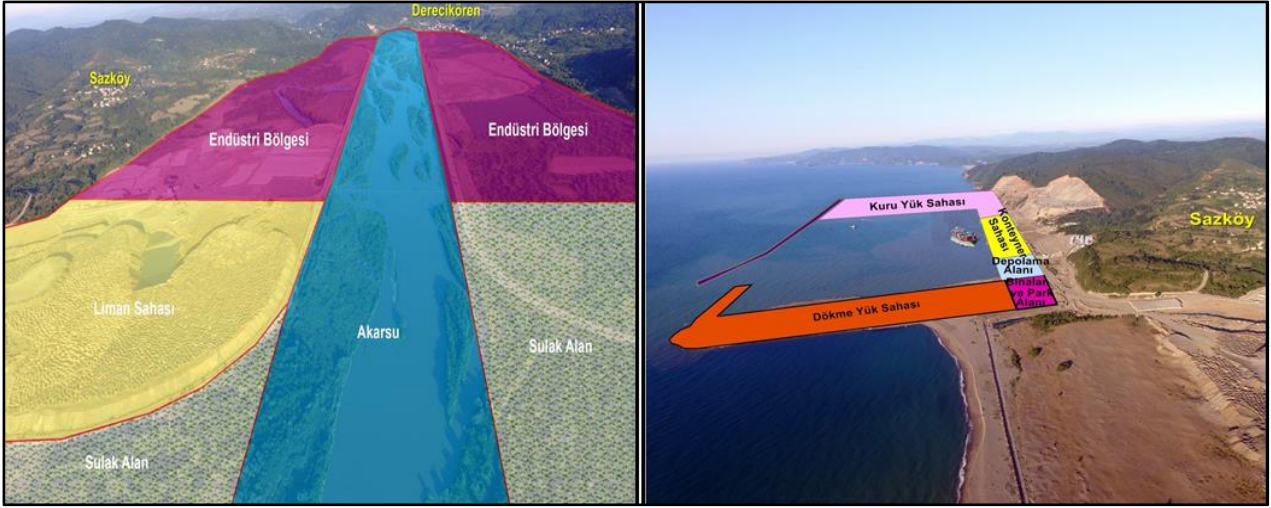
Fotoğraf 5. Filyos Vadisi; havayolu, demiryolu, karayolu ve denizyolu olarak dörtlü ulaşım ağına sahiptir.

Yörede hazine arazilerinin fazla olması kamulaştırma maliyetlerini düşürmektedir. Bu durum endüstri bölgesinde daha ucuza arsa teminine zemin hazırlayacaktır. Ayrıca serbest bölge planlaması, uluslararası taşımacılık için önemli bir avantajı da beraberinde getirecektir.

Filyos Endüstri Bölgesinin Kardemir ve Erdemir gibi büyük demir çelik sanayi tesisleri ile Çaycuma, Bartın, Karabük ve Ereğli organize sanayi bölgelerine yakın bir alanda kurulacak olması sektörel kümelenme ve tamamlayıcılık bağlamında önemli bir sinerji oluşturacaktır. Bu bağlamda projenin karma endüstri bölgesi olarak planlaması da önem arz etmektedir (Harita 3).

Harita 3. Kurulması planlanan Filyos Endüstri Bölgesi ve çevresinde yer alan sanayi alanları.

Fotoğraf 6. Filyos Endüstri Bölgesi ve liman sahasından görünüm.

Zonguldak yöresi için ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi, sosyal ve sürdürülebilir bir kalkınma modeli için önem taşıyan Filyos Endüstri Bölgesi ve Filyos Vadi Projesi'nin yapımı için ilk planlama, 04 Nisan 1994 yılında uluslararası ölçekte ihracata yönelik yatırımları yöreye çekmek amacıyla Bakanlar Kurulu Kararıyla "Serbest Bölge" ilan edilmiştir. Projenin hayata geçirilmesi adına, 1998 yılından itibaren dönem dönem kamulaştırma işlemleri yapılmıştır. Bu kapsamda Türkiye'nin en büyük serbest bölgesi ilan edilen proje sahasının 17 milyon metrekarelik kısmı için günümüze kadar 120 - 125 milyon TL ödenerek kamulaştırma gerçekleştirilmiştir (Fotoğraf 7).

Fotoğraf 7. İnşaatına devam edilen Filyos Limanı'nın çalışma alanından bir görünüm.

Ulaşılması gereken hedefler ve yakın bölgelerdeki hammadde ve pazar alanları için Aşağı Filyos Vadisi proje sahasının ulaşım altyapısının da kapasitesinin artırılması gerekmektedir. Bu kapsamda AB tarafından finanse edilen ve ülkemizin de en büyük hibe projelerinden birisi olan Irmak –Karabük-Zonguldak demiryolu hattı bakım onarım yapılarak mevcut hattın kapasite ve hızı artırılmıştır.

Büyük ölçekli ve daha çok teknolojik yatırımlar için uygun alanlar oluşturabilmek için planlanan Filyos Endüstri Bölgesi, 8 Eylül 2012 tarihinde Bakanlar Kurulu Kararı ile Karma Endüstri bölgesi, 1 Haziran 2015 tarihinde de Endüstri Bölgesi ilan edilmiştir. Söz konusu kararlar proje için önemli birer somut adım oluşturmanın yanında, yatırımların yöreye çekilebilmesi açısından da önem arz etmektedir.

Projenin en büyük somut adımlarında bir diğeri, 15 büyük firmanın katıldığı ihalede, yaklaşık 538 milyon TL ile projeyi yüklenen (Bayburt Grup bünyesindeki) Şenbay Madencilik- Özgün Yapı İş Ortaklığı'nın, "Filyos Limanı" inşaatına başlaması olmuştur. Halen devam eden liman inşaatının 2019 yılı içerisinde tamamlanması planlanmaktadır (Tablo 2).

Tablo 2. Filyos Vadi Projesi ile ilgili önemli tarihler ve kararlar

04 Nisan 1994	Bakanlar Kurulu kararı ile Serbest Bölge ilan edildi.
1998	İlk kamulaştırma işlemleri gerçekleşti.
8 Eylül 2012	Bakanlar Kurulu Kararı ile ilk Karma Endüstri Bölgesi ilan edildi.
15 Ocak 2014	Remi Gazetede Yayımlanan Yörenin 2014 Yılı Yatırım Programına Alınması ve Filyos Limanı Altyapı İnşaatı
25 Ocak 2015	Türkiye'nin en büyük AB hibe projelerinden biri olan Irmak- Karabük-Zonguldak Hattının Rehabilitasyonu ile Sinyalizasyon ve Telekomünikasyon Sistemlerinin Kurulumu (IKZ) çalışması tamamlandı.
01 Haziran 2015	Bakanlar Kurulu kararı ile Endüstri Bölgesi ilan edildi
19 Temmuz 2016	Filyos Limanı inşaatına başlandı
4 Temmuz 2018	Karasu-Akçakoca-Ereğli Limanı-Çaycuma-Bartın Limanı Demiryolu Bağlantısı Revize Etütüdü
Aralık 2018	Filyos çayı sedde çalışmasının büyük bir kısmı yapılmıştır.

Proje'nin Kocaeli ve İstanbul bağlantısını demiryolu ile sağlanması için; Bartın-Sakarya-Kocaeli-Bursa arası demiryolu hattı yapımı kararlaştırıldı. Bu bağlamda Sakarya-Karasu arası demiryolu yapımına başlandı. 4 Temmuz 2018 tarihinde Karasu-Akçakoca-Ereğli Limanı-Çaycuma-Bartın Limanı Demiryolu Bağlantısı Revize Etütüdü planı kabul edilerek çalışma aşamasına geçildi. Söz konusu demiryolu hattının Filyos Endüstri Bölgesi ile Bartın ve Çaycuma organize sanayi bölgelerinin entegrasyonunu sağlamak gibi yerel bir amacı olmasının yanında, Karabük ve Ereğli'deki demir çelik sanayisi ile Marmara'daki otomotiv ve vagon üretimi gibi sanayi kolları arasındaki bağı güçlendirmek gibi makro bir amacı da vardır.

Taşkınları önlemek ve Filyos Çayı'nın her iki yakasından kullanıma uygun araziler elde etmek amacıyla, endüstri bölgesinin yer aldığı alandaki Filyos Nehri sedde çalışmasının büyük bir kısmı 2018 yılı itibariyle tamamlanmıştır (Fotoğraf 8).

Bugün itibariyle Zonguldak Valiliği ve Zonguldak Ticaret ve Sanayi Odası'na Proje Kapsamında 4'ü yabancı olmak üzere, ilk başta 24 büyük firma toplamda 14 milyar dolar tutarında yatırım yapma müracaatında bulunmuşlardır. Projenin ilerleyen safhalarında yatırımların miktarında ve çeşidinde artış olacağını söylemek mümkündür.

Fotoğraf 8: Filyos Çayı sedde çalışmalarından görünümüler.

6. FİLYOS VADİ PROJESİNİN CEVRESEL ETKİ DURUMU

Antik kaynaklara göre Tios M.Ö. 7.yy'nin ilk yarısında veya M.Ö 6.yy. başında Tios adlı rahip önderliğinde Miletos'tan gelenler tarafından kurulmuştur. M.Ö. 70 yılında Romalılar tarafından yakılıp yağmalanmış ve tekrar inşa edilen Tios; Roma İmparatorluğu boyunca ticaret ve balıkçı kenti olmuştur. Bizans döneminde M.S. 5.yy da önemli piskoposluk merkezi haline gelmiş olan Tios, Selçuklu ve Osmanlı döneminde M.S. 14-15.yy'da giderek önemini yitirmiş ve küçük balıkçı kasabası haline gelmiştir (Özköse, Yıldırım, Zararsız, 2013:447-478). Günümüzde Çayır Mağarası'ndan çıkan suyu Akropolis'e taşıyan su

kemerli, sahil surları, tonozlu galeri, tiyatro, savunma kulesi ve çeşitli tarihi mezarlar Filyos'ta yer alan en önemli tarihi toprak üstü yapıtlarıdır. Bunun yanında bir kısmı deniz altında kalmış mendirek diğer bir önemli eserdir (Atış, 2014:484-485). Kültürel ve turistik bakımdan önemli birer zenginlik oluşturan Tios antik kenti'ne ait varlıkların gelecek nesillere aktarılması, yöre tanıtımına ve ekonomisine katkı sağlaması için titizlikle korunması gerekmektedir. Bu bağlamda Filyos Vadi Projesi ve Endüstri Sahası ile ilgili çalışmalarda antik kentin zarar görmemesi hususunda özen gösterilmelidir (Fotoğraf 9).

Fotoğraf 9. Çalışma sahasında yer alan Roma ve Bizans dönemlerine ait 3. Derece arkeolojik sit alanı olan Tieion Antik kenti kalıntıları ve Tieion kalesinden görünüm.

Filyos Çayı'nın ağız kesiminde, doğu ve batı kıyılarında eski yataklar mevcuttur. Bu yataklar arasında geniş bir alanda, yer yer ağaçların da bulunduğu, sazlıklardan oluşan sulak alan gelişmiştir. Bu kesim aynı zamanda yörede göçmen kuşların uğrak yerlerinden biri durumundadır. Sulak alanın yeni ve doğudaki eski yatak arasındaki kesimi liman sahası ve endüstri bölgesi için doldurulması nedeniyle büyük oranda yok olmuştur. Bu kesimde sadece 32,2 ha alana, planlamada sulak alan olarak yer verilmiştir. Yeni yatağın batı kesiminde yer alan sulak alanın bir kısmı endüstri bölgesi için planlanmaktadır. Buna karşın kıyı kesimde 87,6 ha alan projede sulak alan olarak kendine yer bulabilmiştir. Sonuç olarak Filyos Çayı ağız kesiminde 119,8 ha'lık sulak alan proje kapsamına alınmıştır.

Sulak alanın ve buradaki canlı yaşamının sürdürülebilirliği açısından; Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme (Ramsar Sözleşmesi), Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesinin Biyogüvenlik Kartagena Protokolü ve Karadeniz'in Kirlenmeye Karşı Korunması Sözleşmesinin (Bükreş Sözleşmesi) gibi uluslararası sözleşmelere titizlikle riayet edilmesi ve planlama ve çalışmaların buna göre yürütülmesi büyük önem arz etmektedir.

Fotoğraf 10: Filyos Çayı'nın ağız kesiminde geniş bir alanda, yer yer ağaçların da bulunduğu, sazlıklardan oluşan sulak alan gelişmiştir.

7. YÖRE HALKININ FİLYOS VADI PROJESİNE BAKIŞI

Yöre halkının Filyos Vadi Projesi'ne bakış açılarını ve projeden beklentilerini tespit edebilmek için 120'si kadın, 386'sı erkek olmak üzere toplam 506 kişiye 20 soruluk bir anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Ankete katılanların % 97,6'sı yetişkin yaş grubu bireylerden oluşmuştur. Katılımcılar arasında eğitim durumu bakımından en yüksek oranı % 41,1'lik oran ile lise mezunları oluştururken, daha sonra % 35,6'lık oranla üniversite mezunları izlemektedir. Başka bir ifadeyle katılımcıların dörtte üçünden fazlasını lise mezunu ve üzeri eğitim seviyesine sahip bireylerden meydana gelmektedir. Katılımcıların % 92,8'i proje sahasını içine alan Çaycuma ilçesinde ikamet etmektedir (Tablo 3).

Tablo 3: Ankete katılanların cinsiyet, yaş, eğitim ve ikamet durumları.

Cinsiyet	K				E				Toplam			
	f		%		f		%		f		%	
	120		23,7		386		76,3		506		100	
Yaş	15-25		26-35		36-45		46-55		56-65		65+	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
	104	20,6	134	26,5	130	25,7	78	15,4	48	9,5	12	2,4
Eğitim Durumu	İlkokul		Ortaokul		Lise		Üniversite		Diğer			
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
	46	9,1	62	12,3	208	41,1	180	35,6	10	2,0		
İkamet Durumu	Çaycuma		Filyos		Saltukova		Perşembe		Zonguldak		Diğer	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
	260	51,4	166	32,8	38	7,5	6	1,2	16	3,2	20	4,0

Kaynak: Yörede gerçekleştirilen anketlerden derlenmiştir.

Ankete katılanların % 95,7'si Filyos Vadi Projesinden haberdarken, % 77,9'u Filyos Vadi Projesi'nin kapsamının ne olduğunu bildiğini ifade etmiştir. Yine katılımcıların % 77,1'i Filyos Vadi Projesi ve Filyos Endüstri Bölgesi çalışmalarının hayata geçirilebileceğine inanmaktadır (Tablo 4). Buna göre söz konusu proje hakkında halkın farkındalık düzeyinin yüksek olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 4: Ankete katılanların Filyos Vadi Projesi ile ilgili farkındalık durumları.

Filyos Vadi Projesinden haberdarım.	Evet		Hayır	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
	484	95,7	22	4,3
Filyos Vadi Projesinin Kapsamının ne olduğunu biliyorum.	Evet		Hayır	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
	394	77,9	112	22,1
Filyos Vadi Projesi ve Endüstri Bölgesi hayata geçirilebilir mi?	Evet		Hayır	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
	390	77,1	116	22,9

Kaynak: Yörede gerçekleştirilen anketlerden derlenmiştir.

Ankete katılanların % 90,1 gibi yüksek bir oranı Filyos Vadi Projesi'nin sanayi odaklı bir proje olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte yaklaşık yarısı söz konusu projenin turizm alanında da değerlendirilmesi gerektiğine vurgu yapmıştır (Tablo 5).

Tablo 5: Ankete katılanların Filyos Vadi Projesi'ne sektörel bakışları.

Filyos Vadi Projesi sizce hangi kapsamda bir projedir?	Tarım		Turizm		Sanayi		Madencilik	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
	12	2,4	36	7,1	456	90,1	2	0,4
Sizce Filyos Vadisi hangi ekonomik alanda değerlendirilirse daha faydalı olacaktır	Tarım		Turizm		Sanayi		Şimdiki haliyle kalmalı	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
	58	11,5	254	50,2	166	32,8	28	5,5

Kaynak: Yörede gerçekleştirilen anketlerden derlenmiştir.

Filyos Vadi Projesi'nin olası çevresel etkileri bakımından yöre halkının yüksek hassasiyete sahip olduğunu söylemek mümkündür. Nitekim yapılan anketlerde katılımcıların yaklaşık % 88'inin tamamen ya da kısmen Filyos Vadi Projesi'nin çevresel sorunları beraberinde getirmesinden endişeli olduğu anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra Filyos Vadi Projesi ve Endüstri Bölgesi'nin çarpık kentleşmeye sebep olacağı, yörenin göç almaya başlamasıyla demografik dokunun (nüfus ve yaşam) bozulacağına yönelik nüfus ve yerleşme ile ilgili yüksek kaygıların olduğu gözle çarpılmaktadır.

Ankete katılan yaklaşık her dört kişiden üçü Filyos Vadi Projesi ve Endüstri Bölgesi hayata geçtiğinde Filyos Deltası Yaşam Alanını ve Filyos da ki Tion Antik Kenti ve Kıyı Turizmi başta olmak üzere yörenin turizmini olumsuz etkileyeceğine yönelik kaygı duymaktadır. Ayrıca ankete katılanların % 90'ından fazlası yörede ciddi anlamda hava ve gürültü kirliliği yaşanacağını düşünmektedir (Tablo 6).

Tablo 6: Ankete katılanların Filyos Vadi Projesi'nin olası çevresel etkilerine yönelik görüşleri

Filyos Vadi Projesi'nin çevresel sorunları beraberinde getirmesinden endişeliyim	Katılıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılmıyorum	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
	232	45,8	214	42,3	60	11,9
Filyos Vadi Projesi ve Endüstri Bölgesi'nin hızlı ve Çarpık kentleşmeye sebep olacağından endişeliyim.	Katılıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılmıyorum	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
	238	47,0	180	35,6	88	17,4
Filyos Vadi Projesi ve Endüstri Bölgesi hayata geçip , yöre göç aldığı ilçenin sosyal dokusu (nüfus ve yaşam) bozulacaktır.	Katılıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılmıyorum	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
	216	42,7	194	38,3	96	19,0
Filyos Vadi Projesi ve Endüstri Bölgesi hayata geçtiğinde Filyos Deltası Yaşam Alanını olumsuz etkileyecektir.	Katılıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılmıyorum	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
	204	40,3	196	38,7	118	23,3
Filyos Vadi Projesi ve Endüstri Bölgesi Çalışmalarının Filyos da ki Tion Antik Kenti ve Kıyı Turizmi başta olmak üzere yörenin turizmini olumsuz etkileyecektir.	Katılıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılmıyorum	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
	190	37,5	174	34,4	142	28,1
Filyos Vadi Projesi ve Endüstri Bölgesi İnşası sırasında ve tamamlandığında yörede ciddi anlamda hava ve gürültü kirliliği yaşanacağını düşünüyorum	Katılıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılmıyorum	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
	264	52,2	196	38,7	46	9,1

Kaynak: Yörede gerçekleştirilen anketlerden derlenmiştir.

Ankete katılanların yarısından fazlası Filyos Vadi Projesi hakkında yeterli tanıtımın yapılmadığına inanmaktadır. Önemli bir tarım ve tarımsal arazi potansiyeline sahip olan Filyos Vadisi ve çevresinde tarımın sürdürülebilmesi ve tarımdan arzu edilen gelirin sağlanabilmesi için Filyos Vadi Projesi'nin yöre tarımını destekleyici ve geliştirici sektörlerle yer vermesi yönünde yüksek beklenti söz konusudur. Nitekim % 62,1'lik katılıyorum ve % 25,7'lik kısmen katılıyorum sonuçları bunu teyit etmektedir.

Yöre halkının önemli bir kısmı Filyos Vadi Projesi'nin yöre kalkınması için tek çıkar yol olarak görmemektedir. Nitekim ankete katılanların % 39,1'i bu yönde görüş bildirmiştir (Tablo 7). Yörenin kalkınması için tarım ve turizm gibi sektörlerin de önemli birer lokomotif görevi üstlenebileceğine yönelik kanaatler de yaygındır.

Tablo 7: Ankete katılanların Filyos Vadi Projesi'nden yöre tanıtımı ve kalkınmasına yönelik beklentileri

Filyos Vadi Projesi'nin tanıtımı yeterli buluyorum.	Katılıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılmıyorum	
	f	%	f	%	f	%
	102	20,2	128	25,3	276	54,5
Filyos Vadi Projesi'nin yöre tarımını destekleyici ve geliştirici sektörlerle yer vermesi gerektiğini düşünüyorum.	Katılıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılmıyorum	
	f	%	f	%	f	%
	314	62,1	130	25,7	62	12,3
Yörenin ekonomik anlamda tek kalkınma planının Filyos Vadi Projesi ve Endüstri Bölgesi olduğunu düşünüyorum.	Katılıyorum		Kısmen Katılıyorum		Katılmıyorum	
	f	%	f	%	f	%
	146	28,9	162	32,0	198	39,1

Kaynak: Yörede gerçekleştirilen anketlerden derlenmiştir.

Son dönemde kamuoyunda yerli otomobil ile ilgili haberlere yer verilmesi, yerli otomobil için Filyos Endüstri Bölgesi'nin kuvvetli bir şekilde dillendirilmesi yöre halkında bu konuda farkındalık ve beklenti oluşmasına yol açmıştır. Bu bağlamda ankete katılanların % 71,9'u, Filyos Vadi Projesi ve Endüstri Bölgesi kapsamında en çok görmek istedikleri sektörler olarak, Motorlu Kara Taşıtı, Treyler (Römork) ve Yarı Treyler (Yarı Römork) İmalatı olarak belirtmiştir. Daha sonra % 68'lik bir oranla Bilgisayarların, Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı tercih edilmiştir (Tablo 8). Buradan yeni nesil endüstri faaliyetlerine yönelik beklentinin olduğu anlaşılmaktadır. Başka bir ifadeyle demir-çelik gibi ağır sanayiye yönelik yatırımlara soğuk bakılmaktadır.

Tablo 8: Filyos Vadi Projesi ve Endüstri Bölgesinde en çok görmek istediğiniz sanayi kolları hangileri olduğuna yönelik sorular

Sektörler	f	%
Elektrikli Teçhizat İmalatı	278	54,9
Başka Yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Ekipman İmalatı	266	52,7
Motorlu Kara Taşıtı, Treyler (Römork) ve Yarı Treyler (Yarı Römork) İmalatı	364	71,9
Demir- Çelik Sanayisi	196	38,7
Temel Eczacılık ürünlerinin ve Eczacılığa ilişkin Malzemelerin İmalatı	300	59,3
Bilgisayarların, Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı	344	68,0
Hava Taşıtları ve Uzay Araçları ile Bunlarla İlgili Makinelerin İmalatı	328	64,8
Silah ve Mühimmat (Cephane) İmalatı	300	59,3
Tıbbi ve Dişçilik ile İlgili Araç ve Gereçlerin İmalatı	298	58,9

Kaynak: Yörede gerçekleştirilen anketlerden derlenmiştir.

Tablo 9 incelendiğinde katılımcıların Filyos Vadi Projesi ve Endüstri Bölgesinde en çok görmek istemediğiniz sanayi kollarına yönelik soruya kirlilik kaygısıyla termik santral (%71,9) ve demir-çelik imalatı (% 64,8) gibi sektörlerin öne çıktığı görülmektedir. Bunun yanı sıra yörede yapılan mülakatlarda sıvı atıkların su kirliliğine sebep olacağı kaygısıyla petrol rafinerisi kurulmasına da soğuk baktıkları ifade edilmiştir.

Tablo 9: Filyos Vadi Projesi ve Endüstri Bölgesinde en çok görmek istemediğiniz sanayi kolları hangileri olduğuna yönelik sorular

Sektörler	f	%
Elektrikli Teçhizat İmalatı	190	37,5
Başka yerde Sınıflandırılmamış Makine ve Ekipman İmalatı	202	39,9
Motorlu Kara Taşıtı, Treyler (Römork) ve Yarı Treyler (Yarı Römork) İmalatı	182	36,0
Demir-Çelik Sanayisi	328	64,8
Temel Eczacılık Ürünlerinin ve Eczacılığa ilişkin Malzemelerin İmalatı	162	32,0
Bilgisayarların, Elektronik ve Optik Ürünlerin İmalatı	148	29,2
Hava Taşıtları ve Uzay Araçları ile Bunlarla İlgili Makinelerin İmalatı	166	32,8
Silah ve Mühimmat (Cephane) İmalatı	220	43,5
Tıbbi ve Dişçilik ile ilgili Araç ve Gereçlerin İmalatı	178	35,2
Termik Santraller	364	71,9

Kaynak: Yörede gerçekleştirilen anketlerden derlenmiştir.

8. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kalkınmada ve cari işlemler dengesini korumanın yanı sıra dışa bağımlılığın azaltılması gibi hususlarda endüstri yatırımları büyük önem arz etmektedir. Bunun yanı sıra kurulan sanayi tesisleri birçok kişiye iş imkanı sağlayacağı gibi diğer sektörlerin de gelişmesine zemin hazırlamaktadır. Bu bağlamda yöre ve ülke açısından büyük öneme sahip olan Filyos Vadi Projesi uzun soluklu mega bir projedir.

Filyos Vadi Projesi'nin hem yörenin taşkömürü ve demir çelik sanayi istihdamındaki daralmaya önemli bir çare olması hem de ithalat ihracat dengesi açısından önemli bir üretim sahası olması beklenmektedir.

Son birkaç yıldır yerli otomobil üretimi konusunda önemli bir motivasyon söz konusudur. Yerli otomobil fabrikasının Filyos Vadisi'nde kurulacağı haberleri, yörede bu konudaki beklentiyi arttırmıştır. Erdemir ve Kardemir demir çelik fabrikalarına çok yakın olması nedeniyle yerli otomotiv üretim alanı için uygun bir konuma sahiptir. Böyle bir yatırımın Filyos Vadisi'ne kurulması, diğer endüstri kollarının sahaya çekilmesi için bir lokomotif görevi üstlenebilir.

Diğer yandan yapılan anketlerde yöre halkının proje ile ilgili, yörenin demografik yapısının bozulacağı, ciddi çevresel sorunlara yol açacağı gibi çeşitli kaygıları da mevcuttur. Bu bağlamda termik santral, rafineri ve demir çelik gibi yatırımlara sıcak bakmamaktadırlar. Bunun yerine yeni nesil endüstri yatırımları beklentisi içerisindedirler.

Filyos Vadi Projesi uzun soluklu ve yüksek bütçeli bir projedir, bir çok ayağı ve paydaşı bulunmaktadır. Bu bağlamda planlama ve uygulamanın sağlıklı bir şekilde yürütülebilmesi için multidisipliner bir anlayışın hakim olması gerekir. Bu disiplinlerden biri de insan mekân etkileşimini ve bu etkileşimden doğan sonuçları ele alan coğrafyadır. Bu çalışmada, proje ile ilgili coğrafi bakış açısıyla ele alınmış çeşitli öneriler geliştirilmiştir. Bu öneriler şu şekilde sıralanabilir:

- ✓ Araştırma sahasında sıklıkla karşılaşılan kültür hareketleri, killi ve marnlı yapısından dolayı Çaycuma formasyonunun yayılış gösterdiği alanlarda yaygınlık göstermektedir. Söz konusu formasyonun yayılış gösterdiği alanlarda; konut, yol ve sanayi tesisi gibi beşeri çalışmalar yapılırken bu durum göz önünde bulundurulmalıdır.
- ✓ Filyos Vadi Projesi ve Endüstri Bölgesi için ani seviye yükselmeleri, taşkın durumu ve yüksek mil taşınması gibi unsurların göz önünde bulundurulması ve havzadaki yatırımların planlanmasında bu hususların dikkate alınmasında yarar vardır.
- ✓ Son yıllarda yörenin en büyük yatırım projelerinden olan “Filyos Vadi Projesi” ile, Çaycuma Organize Sanayi Bölgesi'nden sanayi malları gemilere yüklenip Filyos vadisi vasıtasıyla Karadeniz'e indirilmesi projesinde, Filyos Çayı üzerinde ciddi yatırımlar ile Karadeniz kıyısına kadar vadi boyunca kanal sistemi ile suyun kontrol altına alınıp bu şekilde ulaşım yapılması planlanmaktadır. Akarsu seviyesinin düştüğü dönemde yukarı havzadan getirilen alüvyonun bir kısmı ırmak tabanında depolanmaktadır. Bu bağlamda uzun vadede vadi yatağında gemilerle iç kesimlere sokulmayı planlayan proje ayağının uygulanması çok mümkün görülmemektedir. Bunun yerine ilk etapta Filyos Çayı vadisi ağız kesiminde inşası devam eden Filyos Limanı ve kurulması planlanan endüstri bölgesi ile iç kesimler arasındaki bağlantının demiryolu ile sağlanması daha akılcı, ekonomik ve uygulanabilir durmaktadır. Bunun için hâlihazırda kullanımda olan ve söz konusu sahanın hemen yanından geçen mevcut demiryolu hattının geliştirilmesi, liman ve endüstri

bölgesi ile Çaycuma Organize Sanayi Bölgesi'ni birbirine bağlayan yaklaşık 25 km'lik demiryolu etki hattı kurulması yararlı olacaktır.

- ✓ Filyos Çayı'nın ilkbahar aylarındaki taşkınlara ve yıkımlara sebep olan debisi ve bol miktarda taşıdığı alüvyonların dikkate alınması faydalı olacaktır. Filyos Çayı, taşkından korunmak için yapımına devam edilen sedde projesi ile çayın yatağı iyice daralmaktadır. Yılın büyük bir bölümünde bol alüvyon taşıyan bir akarsu, bu tarz projelerin ömrünü kısaltacaktır. Bunun önüne geçmek için Filyos Çayı'nın gerisinde kum havuzları yapılması faydalı olabileceği söylenilebilir.
- ✓ Proje alanında taşkın problemleri yaratan Filyos Çayı havzasındaki orman alanlarının korunması ve geliştirilmesi, taşkın sahalarda kaçak yapılaşmaya izin verilmemesi ve ıslah edilen Filyos Çayı yatağı içinde bitki örtüsü gelişimine izin verilmemelidir (DSİ, 2011:24).
- ✓ ÇED raporları ile Ülkemizin taraf olduğu Uluslararası çevre antlaşmalarına mutlaka uygun hareket edilmeli, Filyos Deltası Yaşam Alanındaki doğal yaşam alanı ve Tieion antik kenti kalıntılarının korunmasına özen gösterilmelidir.
- ✓ Hızlı kamulaştırma, karşı davaların açılması ve sürecin uzaması açısından ciddi bir sorun olacaktır. Nitekim Danıştay'ın bu konuda kararları da mevcuttur. Projenin hızlı ilerlemesi için bu tarz yasal sorunlara karşı önlem alınmalıdır.
- ✓ Zonguldak ilinin teşvikte 3. bölgede yer alması, Filyos Vadisi yatırımlarında arzu edilen başarıyı sağlayabilmesinin önündeki en önemli engellerden biri olarak görülmektedir. Bu nedenle belirli süreliğine yörenin kalkınmada öncelikli iller arasına alınması yatırımları kolaylaştıracaktır.
- ✓ Hammaddenin sanayi tesisine mamul maddenin de pazara ulaştırılması güçlü bir ulaşım altyapısından geçer. Mal ve hizmetlerin hızlı bir şekilde taşınması için, yörede ulaşım altyapısı ve bağlantıları geliştirilmelidir.
- ✓ Filyos Vadisi Projesi'nin gerçekleşmesi ile bölgede artacak olan nüfus ve işgücünün yakın çevre belediye ve beldelerine olan etkilerinin bütüncül olarak ele alınması gerekmektedir.
- ✓ Sanayinin yer seçiminde belirleyici olan su; hammadde, enerji, ulaşım ve özellikle ağır sanayi için soğutmada ihtiyaç duyulan önemli faktörlerden biridir. Diğer yandan çevresel etkiler açısından çok büyük önem arz eden katı ve sıvı halde ortaya çıkan çok büyük miktardaki atıkların başta su ve toprak kirliliği gibi çevre zararlarına yol açmadan ortadan kaldırılması, geri dönüşüme sokulması veya depolanması için yer tahsis edilmesinde yarar vardır. Bu bağlamda Filyos Endüstri Bölgesi'nde şimdiden katı, sıvı ve gaz atıklar için bir eylem planının hazırlanması sürdürülebilir bir sanayi çevre ilişkisi için son derece önemlidir. Aksi halde gelecek için: yöredeki sulak alan, kıyı turizmi, bitki ve canlı yaşamı ile Karadeniz ve Filyos Çayı bahsi geçen kirleticilerden olumsuz etkilenebilir ve telafisi güç çevre sorunları ile karşı karşıya kalınabilir.

KAYNAKLAR

- AKBAŞ, B., ALTUN, İ. E., AKSAY, A. (2002). "1.100.000 Ölçekli Türkiye Jeoloji Haritaları Zonguldak-E28 Paftası İzahnamesi", Jeoloji Etütleri Dairesi, Ankara, s.11.
- ATIŞ, E., (2014). *Çaycuma İlçesinin Coğrafyası*, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi Erzurum.
- AVCI,S "Filyos Çayı Havzasının (Karabük-Filyos Arası) Coğrafi Etüdü I : Fiziki Şartlar." (1998). *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Dergisi*, Sayı :6, İstanbul.
- AVCI, S., (1999) "Filyos Çayı Havzası'nın (Karabük Filyos Arası) Coğrafi Etüdü II, Beşeri Coğrafya Özellikleri", *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi*, Sayı :7, İstanbul.
- AVCI,S., (1999). "Filyos Çayı Havzasının (Karabük- Filyos arası) Coğrafi Etüdü III: Ekonomik Coğrafya Özellikleri", *İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi*, Sayı: 7, İstanbul.
- AVCI, M., AVCI, S., (2001). "Limanların Kıyı Alanları Üzerindeki Etkilerine Bir Örnek: Filyos Limanı Projesi", *Türkiye'nin Kıyı ve Deniz Alanları III. Ulusal Konferansı, Türkiye Kıyıları 01 Konferansı Bildiriler Kitabı*; 26-29 Haziran, 2001; İstanbul.
- BAKKA, (2018). Zonguldak Yatırım Destek ve Tanıtım Stratejisi, Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı Zonguldak Yatırım Destek Ofisi.

BÜYÜKSALİH,İ., AKÇIN,H., SEFERCİK,U.,G., KARAKIŞ,S., MARANGOZ, A.,M., (2005). “Batı Karadeniz Sahil Bölgesindeki Filyos Nehri ve Deltasındaki Değişimlerin Zamansal CBS ile İncelenmesi”, Ege Coğrafi Bilgi Sistemleri Sempozyumu Bildiriler Kitabı İzmir.

CEYHAN, M. S., KAMACI, A., PEÇE, M. A. (2017). Filyos Liman Projesinin Kruvaziyer Gemi Turizmi Açısından Değerlendirilmesi ve Bölge Ekonomisine Katkısı, *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi, ICMEB17 Özel Sayısı*.

ÇETİNKAYA, M. (2012). Filyos Vadisi Projesi, Batı Karadeniz Kalkınma Ajansı, <http://www.karorsan.org.tr/images/Filyos-Vadisi.pdf>, Erişim Tarihi 03.12.2018.

DEMİRCİ,F., (2008). Filyos Havzası’ndeki Sediment Birikim Alanlarının Uydu Görüntü Verileri ve Sayısal Arazi Modeli İle Analizi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

DENİZ, T., (2014). Zonguldak İlinde Nüfusun Gelişimi ve Dağılışı, *Doğu Coğrafya Dergisi*, Sayı 32, Erzurum.

DSİ, (2011). “Zonguldak İli Dereleri Taşkın ve Rusubat Kontrolü 2. Kısım Çaycuma Merkez Filyos Irmağı İstikşaf Raporu, T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü 23. Bölge Müdürlüğü, Kastamonu.

EKİNCİ D., (2001). “Büyükdere (Filyos Vadisi’nin Bir Kolu) Havzası’nın Uygulamalı Jeomorfoloji Sorunları”, *Türk Coğrafya Dergisi*, Sayı:36, İstanbul.

GÜNER,Y., (1975). “Filyos Vadisi’nin ve Dolayının Jeomorfolojisi”, *Türkiye Jeoloji Bülteni*, Sayı: 18, Ankara.

KAYGALAK, İ., (2015). “Türkiye’de Sanayinin Gelişimi ve Coğrafi Dağılışı”, *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği*, (Editör. Meryem Hayır Kanat), Nobel Yayıncılık, Ankara.

KODAY , S., ÇELİKOĞLU, Ş., ATIŞ , E., (2015). “Çaycuma İlçesinde Sanayinin Gelişimi, Yapısı ve Sorunları”, *Turkish Studies*, Volume 10/14 Fall 2015, Ankara.

MEMİŞOĞLU, A., ARICAN T., (2012). “Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) ve Kümelenme”, T.C. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Kalkınmada Anahtar Verimlilik Dergisi, Yıl:24, Sayı:281, Ankara.

ÖZKÖSE, A., YILDIRIM,B., ZARARSIZ, F., (2013). “Sesemos (Amasra) ve Tios (Filyos) Antik Liman Kentleri Örneğinde Batı Karadeniz Bölgesi Arkeolojik Kentsel Mirasın Koruma Sorunları ve Öneriler”, 1.Uluslararası Kültür Kongresi Bildiri Kitabı (6-9 Ekim 2011 Sinop), Karabük Üniversitesi Yayınları, Karabük.

ÖZKÜTÜK, M. V., (2018). *Kamulaştırma Bedelinin Tespiti ve Kamulaştırma Bedelinin Tespitine Yapılan İtirazlar: Çaycuma İlçesi Örneği*, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Dönem Projesi, Ankara.

TUROĞLU,H., GÖNENÇGİL,B., ÖZDEMİR,H., (2003). “Bartın’da Meydana Gelen Sel ve Taşkınların Coğrafi Analizi”, *Sırrı ERİNÇ Sempozyumu*, İstanbul.

TÜMERTEKİN E., (1969). Sanayi Coğrafyası, İstanbul Üniversitesi Yayınları No:751, Coğrafya Enstitüsü Yayınları No:22, İstanbul.

TÜMERTEKİN E., ÖZGÜÇ N., (2005). Ekonomik Coğrafya Küreselleşme ve Kalkınma, Çantay Kitabevi, İstanbul.

Bakanlar Kurulu’nun 01.09.2008 tarih ve 2008/14.087 Sayılı Kararnamesi Eki, 20 Eylül 2008-27.003 Sayılı Resmi Gazete.

Bakanlar Kurulu’nun 05.10.2010 tarih ve 2010/975 Sayılı Kararnamesi Eki, 30 Ekim 2010-27.744 Sayılı Resmi Gazete.

Bakanlar Kurulu’nun 08.09.2012 tarih ve 2012/3574 Sayılı Kararnamesi Eki, 08 Eylül 2012-28.405 Sayılı Resmi Gazete.

Bakanlar Kurulu’nun 01.06.2015 tarih ve 2015/7691 Sayılı Kararnamesi Eki, 01 Haziran 2015-29.373 Sayılı Resmi Gazete.

Batı Karadeniz Havzası Filyos Çayı Taşkın Koruma Projesi Planlama Raporu, D.S.İ, Kastamonu Aralık 1993.

Çaycuma (Zonguldak) Revizyon İmar Planı Araştırma Raporu , Ankara 2012.

Filyos (Zonguldak) Revizyon İmar Planı Araştırma Raporu, Ankara 2012.

Zonguldak-Filyos Çayı –Taşkın Koruma Projesi Kat'i Proje Aşaması Mühendislik Raporu, (1999). DSİ 23. Bölge Müdürlüğü, Kastamonu.

Url 1: <http://www.milliyet.com.tr/2-abdulhamid-in-projesi-hayata-geciyor-ekonomi-1587615/>, Erişim Tarihi:15.12.2018.